לחיות עם חופשי בארצנו

יש גבול

כִּי אוּלַי אֵין לָנוּ דַּי זְמַן לַעֲקֹר הַר
וְאוּלַי לֹא בָּאנוּ לְכָאן לַעֲקֹר הָרִים
אֲבָל יֵשׁ לָנוּ מְעַט זְמַן לִכְתֹּב שִׁירִים
עַל הַזְּכוּת הַגְּדוֹלָה לִהְיוֹת פֹּה
עַל הַזְּכוּת הַגְּדוֹלָה לוֹמַר לֹא

נתן זך
מתוך "שיר NO טיפוסי"

להיות עם חופשי בארצנו

תנועת **יש גבול** מארחת משוררים וסופרים

דברים שנאמרו במועדון צוותא בתל־אביב
ביום כ"ט בנובמבר 1983

משתתפים (לפי סדר הופעתם בחוברת):
נתן זך, חנוך לוין, רמי דיצני, יוסף שרון, חזי לסקלי,
אלון אלטרס, אילן שיינפלד, מנחם פרי,
מאיר ויזלטיר, סאלם ג'ובראן, דליה רביקוביץ,
יהושע סובול, יצחק לאור, יגאל בן־אריה,
יאיר הורביץ, יותם ראובני

ערכו את הקובץ: יגאל עזרתי, אנדרה דרזנין
הציור על העטיפה: משה גרשוני

ברצוננו להודות למועדון צוותא ולמנהלו ציון נסים על אירוח הערב. נוסף לאמנים המופיעים בקובץ, השתתפו בערב גם נגה אשד (שירה), יעל גרמן (מוזיקה וליווי) וטלי פלד (שירה). שיריו של ברכט שהוקראו בערב הם בתרגום ה. בנימין. את הערב הנחו מנחם פרי ואורלי לובין.

סודר במפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור
הביא לדפוס: מולי מלצר

להיות עם חופשי בארצנו...

לֹא גֵּיַסְנוּ בְּשׂוֹט, כַּהֲמוֹן עֲבָדִים,
כְּדֵי לִשְׁפּוֹךְ בַּנֵּכָר אֶת דָּמֵנוּ.

יאיר

היום החשוב ביותר אחרי חמישה ביוני אלף תשע מאות שמונים ושתיים, לאחר שכבר התברר לנו כיצד הוטלנו ברמייה אל תוך זוועת המלחמה והפכנו חיילים אנוסים בידיה, היה יום שישי, 11.6.82. באותו יום התייצבו כמה עשרות אזרחים ומעל דפי העיתונות היומית קראו בפעם הראשונה את הקריאה שהמשיכה להדהד ולהתפתח ולהתנסח מחדש בחודשים ובשנים שעוד באו:

די!

החותם הראשון היה פרופ׳ ישעיהו ליבוביץ, האיש האמיץ והעקבי ביותר שקם למחנה השלום מאז 1967.

מאותו יום החלה עבודת הנמלים המאומצת, הכמעט נואשת, הדֵבֶקה במשימתה ואינה מַרפָּה, של ראשוני ״יש גבול״.

בתחילה היינו מעטים: על העצומה הראשונה שהעברנו לקבינט המלחמה חתמו 86 אנשי מילואים: 71 חוגרים, 15 קציניים. החלטנו לפרסם, ולוּ גם כך: חששנו כי למאה לא נגיע. אמרנו:

אין פתרון צבאי לבעייתו של עם!
יותר מדי הרגנו ונהרגנו במלחמה הזאת!
לשקרים ולכיבוש אין הסכמה לאומית!
החזירו את החיילים הביתה!

אחר־כך באו הרבים: 2500 חותמים, 130 אסירים סרבני שירות בלבנון, עשרות משמרות, הפגנות ורבי־שיח בכל רחבי הארץ.

* * *

ארבעה עיקרים הצבנו במוקד הדיון הציבורי:

דמוקראטיה אינה ״עושים מה שהרוב מחליט״. כי שדה חלוּתהּ של הכרעת הרוב הלגיטימית תָּחוּם על־ידי השדה שלהגנתו קמה הדמוקראטיה: שדה חירויות האדם וזכויות האדם.

ובראשן: הזכות לחיות ולא להישלח למוות.

ובתוכן: חירות המחשבה והאמירה.

וכיוצא בהן: הזכות להישאר נאמן למצפונך ולא להיאנס על־ידי הקולקטיב.

שום רוֹב אינו מוסמך לכפות על יהודי מאמין ללעוס חזיר.

שום רוֹב אינו מוסמך לכפות על הומאניסט לתת ידו למה שבעינו לתועבה ייחשב.

"רוֹבוּתוֹ" של הרוֹב בארץ פלונית אינה נותנת בידו את הזכות להשמיד ארץ פלמונית.
הדמוקראטיה שבחרה לשעוט קדימה בטנקים חייבת לכל הפחות להכיר בזכות ההימנעות. בזכות הסירוב.

צבא אזרחים אינו צבא עבדים.
לא גויסנו בשוט ולא בשווה־ממון. ולא חרב להשכיר הננו.
צבא אזרחים במדינה דמוקראטית אינו האגרוף של מפלגת השלטון. לא החוצה ולא פנימה. צבא אזרחים הוא הכוח של כלל האזרחים, ומטרתו היא אחת: להגן על החיים והחירות. ועל אלה בלבד. וכצמצום מטרותיו, כן גודל כוחו.
מלחמה? נצא גם נצא ובחיינו נשלם, כשנדע שאפסה כל דרך אחרת.
הרפתקה? היא הקיעקוּע הגמור של העיקרון המכונן צבא אזרחים, וזכותו של אזרח חופשי לסרב לקחת בה חלק. ולא במסתור. בקול גדול.

הפקודה אינה מקדשת את המעשים. ולא את המפקד ולא את פיקודו.
צבא אזרחים מציית לפקודות. אמנם, בגבולות רחבים. אבל בגבולות. לא בלי גבול.
תוקפה של הפקודה לא בא לה מן האימה שמטיל הקצין בחייליו. וגם לא מן ההרגל לציית. וגם לא מן האות היבשה של החוק.
תוקפה בא לה מן האמונה השלמה של החייל כי בחשבון הגדול נועדה הפקודה להגן על מה שראוי להגן עליו, וכי בחשבון המיידי, זה שמול העיניים ומול התותח, אין הפקודה כופה עליו מעשי תועבה ואינה הופכת אותו בלחיצת הדק למנוול.
בפני כל הפקודות האחרות, הנוראות, יניף האזרח את הדגל השחור של אי־החוקיות. ובסירובו את כבודו ישמור.
ואת התם והחף לא ירצח.

לא בדם, ולא באש, ולא על החרב לבדה. לא כך יחיה עַם על אדמתו.
להגן על עצמנו – ודאי. לחמוס את הזולת – על שום מה?
כרוכים, חבוקים, מסובכים־ומסוכסכים זה בזה נושאת אותנו – יהודים וערבים – האדמה הזאת.
ובינתיים – זה מכה בעורף, וזה נושך עקב...
ואנו אומרים: רק אחד הוא המוֹצא – יכבדו זה את זה, ויחלוקו.
ויחיו זה עם זה, וזה לצד זה, וזה מול זה, וזה אל זה, בארץ הכרם והזית.

* * *

המאבק לא תם. יש גבול.

אנדרה דרזנין יגאל עזרתי

עוֹד לֹא אָבְדָה תִּקְוָתֵנוּ,
הַתִּקְוָה בַּת שְׁנוֹת אַלְפַּיִם,
לִהְיוֹת עַם חָפְשִׁי בְּאַרְצֵנוּ,
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

ערב טוב!
בערב כ"ט בנובמבר, לפני 36 שנים, נקהלו ברחובות תל־אביב בשעות הלילה אלפי בני־אדם, לחגוג את הרגע שבו החליטו האומות המאוחדות על עצמאותו של העם היהודי בארץ ישראל לצידו של העם הפלסטיני. 36 שנים אחרי־כן קיבלה המלחמה בין הישראלים והפלסטינים ממדים שואתיים, כאשר הטנקים, בפקודתם של שרון, בגין ורפול, רמסו את גבולנו הצפוני. ביוני 1982 הם שלחו אותנו להרוג ולהיהרג, להשתתף במערכה שמטרתה להחריב את סיכויי עצמאותם של האחרים, הפלסטינים, ובה־בעת להחריב את סיכויינו אנו לחיות בשלום בארץ הזאת.
מלחמת לבנון תוכננה על מנת להנציח את הכיבוש בגדה וברצועה, להפוך סופית את הפלסטינים לעם לא־חופשי בארצו. אך למרבה האירוניה, היא הפכה את צבא ההגנה לישראל לכלי־שרת בידי אינטרסים זרים, בידי אסטרטגיות זרות.
מי שהטיל את חיילינו למשימה בלתי אפשרית מעבר לגבול, מחייב אותנו לומר היום בקול רם: יש גבול! חברינו שישבו בכלא, ואנחנו איתם, נחושים בדעתנו להמשיך במאבק, למען נהיה עם חופשי בארצנו, ולא שליטים המקעקעים את חירותם של האחרים.

היום, כ"ט בנובמבר תשמ"ד, עוד לא אבדה תקוותנו!

סיני פתר

נתן זך

כולנו מבינים שזה אינו ערב ספרותי שיגרתי. אילו היתה הבחירה בידינו, אולי היינו בוחרים לקרוא ולהביא לכאן שירים אחרים, אבל התוכנית האמנותית נקבעה הערב על־ידי האדונים רפול ואריק שרון.

באנו לכאן כמחווה של הוקרה ושל הערכה לאנשים שאני רואה אותם כאנשים אמיצים מאוד, אנשים שהולכים לפני המחנה, אף־על־פי שהמעשים שלהם שנויים במחלוקת – אבל איזה מעשים של אנשים שהולכים לפני המחנה לא היו שנויים במחלוקת?

כדי להביע את ההוקרה הזאת, באה לכאן הקבוצה המרשימה של סופרים, מחזאים ומשוררים, ומופיעה כאן. מכאן אנו מבקשים לשלוח כמה מלים של עידוד לאנשים הפועלים במסגרת "יש גבול", ובעיקר לאלה שמרַצים עונשי מאסר, וכן לאלה שעוד ירַצו אותם – לכלואים ולכלואים הפוטנציאליים. יישר כוחכם!

שיר לימים הנוראים

מֵחַפּוּתָם שֶׁל רוֹדְפֵי הַשָּׂרָה
מִן הַהִתְלַהֲבוּת הָעֲקֵבָה מִדָּם
מִן הַצֶּדֶק הַיּוֹדֵעַ רַק אֶת עַצְמוֹ
מִן הַתֹּם בְּעֵין הָרוֹצֵחַ
שֶׁלֹּא רָאָה וְלֹא שָׁמַע דָּבָר –
שֶׁלֹּא נִנָּחֵם בַּלֵּילוֹת
עַל כָּל עֲמַל הַיָּמִים

מִן הַבְּכִי הָעִלֵּג שֶׁל הָאַלְמָנָה
הַתְּפִלָּה הַמַּשְׁלִימָה שֶׁל הָאָב
מִיגוֹן הַחַלָּשִׁים וּמְמַלְּאֵי הַטְּפָסִים
מִן הַצְּחוֹק וְהַבְּדִיחָה הַגַּסָּה
בַּמִּסְדְּרוֹן שֶׁל בֵּית הַחוֹלִים
לְהִנָּחֵם עַל עֲמַל הַיָּמִים
לְאָרֵר אֶת חֶרְפַּת הַלֵּילוֹת

מֵאַשְׁפַּת הַמִּלִּים הַמַּצְחִינָה
הַמֻּגְלָה שֶׁהוֹתִיר הַזְּמַן
מֵחָכְמַת הַפָּקִיד הַבָּכִיר
תּוּשִׁיַּת קְצִין הָאַסְפָּקָה

עָרְמַת הָעִתּוֹנַאי הַזְּמַנִּית
זְמַן הָעֲרָמָה הַקַּלָּה
מִקֻּפְסוֹת הַשִּׁמּוּרִים בַּמִּדְבָּר
הַסִּיסְמָה הַמְשֻׁדֶּרֶת בְּרַדְיוֹ
מִן הָעִיר הַהוֹפֶכֶת שֶׁטַח בָּנוּי
הַכְּפָר הַהוֹפֵךְ שֶׁטַח מְשֻׁחְרָר
מִן הַצָּוֹת הַמּוֹבִיל אֶל הַקּוֹ
הַקּוֹל הַצוֹעֵק אַחֲרַי
מִן הַפּוֹלִיטִיקָה הַבּוֹ־זְמַנִּית
שֶׁזְּמַנֶּיהָ הֵם כְּלֵי הַמַּשְׁחִית

שֶׁלֹּא נֵדַע אֶת טַעַם הַבּוּז הֶעָקָר
הַמַּגִּיד עֲתִידוֹת לְאָחוֹר
אֶת מְזִגַּת הַשִּׂנְאָה וְהַפַּחַד
אֶת הַיָּד הַבּוֹטַחַת מְדַי
בְּהַעְתִּיקָה אֶת הַכְּתָב מִן הַקִּיר
אֶת הַקִּיר הָעַתִּיק אֲשֶׁר בּוֹ
יִתְנַחֵם הַנּוֹפֵל עַל חַרְבּוֹ

בְּמִצּוּקַת הַיָּמִים הַקְּרוֹבָה
בַּמַּסָּה הַקְּרֵבָה וְהוֹלֶכֶת
בָּעִיר אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מְתֹם
שָׁמְרֵנוּ מִלָּקֹב אוֹר יוֹם
שָׁמְרֵנוּ מִן הַגְּבוּרָה
הַשּׁוֹתֶקֶת וְאֵינָהּ עוֹשָׂה
שָׁמְרֵנוּ מִן הָעוֹשִׂים
אֲשֶׁר גְּבוּרָתָם מַעֲשִׂים
מִן הַשִּׁיר הַהוֹפֵךְ פִּזְמוֹן
וְשִׁיר לֶכֶת וְשִׁיר אַשְׁכָּבָה
שָׁמְרֵנוּ מִלִּשְׁמֹר טוֹבָה
לְעַצְמֵנוּ אַף לֹא לְךָ
בְּמִצּוּקַת הַיָּמִים הַקְּרוֹבָה
בַּמַּסָּה הַקְּרֵבָה וְהוֹלֶכֶת.

אוקטובר 1977

חנוך לוין

באמצע החיים המייגעים,
באה אל ביתי המדינה, הושיטה יד גסה,
ולקחה את בעלי.
כבר מתחת לחופה ראיתי:
אני לא הכלה היחידה לבעלי.
מצידו השני, נועצת בזרועו את ציפורניה,
עמדה גם המדינה,
וכשהלכנו – היא הלכה איתנו,
היא ליוותה אותנו בימים ובלילות,
היא נכנסה איתנו למיטה,
ישבה איתנו אל שולחן האוכל,
מכל מקום היא באה לקראתנו,
חילחלה מן השמים והארץ,
דרך הרדיו, העיתון והקולנוע,
הסתננה בעד צינורות המים,
סדקי הקירות וחרכי התריסים,
היא הסתירה לנו את השמש ואת הכוכבים,
היא חדרה לנקבוביות העור שלנו;
היא עם כפות הידיים המזיעות והגסות שלה,
עם ציפורניה המלוכלכות, המשוחות בדם,
חיבקה את בעלי חיבוק של מוות
ולקחה אותו איתה אל מיטת הקבר שלה,
כדי לפורר אותו מתחת לרגלי
ולהפוך לי את חיי לזכרונות,
חלומות פורחים, דמיון מטושטש, אבק!
באמצע החיים המייגעים,
באה אל ביתי המדינה, הושיטה יד גסה,
ולקחה את בעלי.
עכשיו היא רוצה גם שאברך לה על המוות:
ברוך הבא, מוות,
ברוך הבא, קבר, ברוך הבא, ארון,
ברוך הבא, דם ובשר שרוף ופצעים;
ברוכים הבאים!

מתוך "שיר"

רמי דיצני

במדינת המקקים פחד מהומה
צבא קוטלי־החרקים יוצא למלחמה

הִנֵּה אַתֶּם אוֹמְרִים בַּעֲלֵי־חַיִּים שְׁעִירִים דּוּ־רַגְלִיִּים
וַאֲנִי אוֹמֵר לֹא
לֹא דּוּ־רַגְלִיִּים, אֶלָּא שֵׁשׁ־רַגְלִיִּים
לֹא שְׁעִירִים, אֶלָּא חֲלַקְלַקִּים דְּבִיקִים מַגְעִילִיִּים
דְּוִיקִים תִּיקָנִים (PESTIS HORRIBILIS DISGUSTIS) מַקָּקִים,
כָּל הַמָּקוֹם מָלֵא מַקָּקִים.
מְטַהֲרִים מְנַקִּים קְנִים שׁוֹרְצֵי מַקָּקִים – וְהֵם שָׁבִים וְחוֹזְרִים
מְגָרְשִׁים וּמְגָרְשִׁים וּמְגָרְשִׁים אוֹתָם – וְהֵם שָׁבִים וְחוֹדְרִים לְבֵיתְכֶם (לְבֵיתָם);
הַגְּדוֹלִים דְּוִיקִים גְּדוֹלִים
וְהַקְּטַנִּים עִם אַר־פִּי־גִ׳יִם בַּדֶּרֶךְ לְבֵירוּת – יְלָדִים דְּוִיקִים עִם פְּצָעֵי בַּגְרוּת,
וּלְעוֹלָם דְּוִיקִים פֹּה דְּוִיקִים שָׁם דְּוִיקִים בְּכָל הָעוֹלָם.
וַאֲנִי אוֹמֵר לָמָּה
לָמָּה לָכֶם לְפַזֵּר הַפְגָּנוֹת דְּוִיקִים בְּגַאז מַדְמִיעַ?
לָמָּה לָכֶם לְפַזֵּר (כִּבְיָכוֹל) חֹמֶר זַרְחָנִי צָהֹב רָעִיל בְּכִתּוֹת שֶׁל
בָּתֵּי־סֵפֶר שֶׁל דְּוִיקִים קְטַנִּים מִמִּין נְקֵבָה?
אַתֶּם רוֹצִים לְהִתְעַסֵּק כָּל הַחַיִּים שֶׁלָּכֶם בְּנֶפֶט, פְּלִיטִים, קוֹמוֹן־סֶנְס, זְבֶנְג־
וְגָמַרְנוּ, פַּזְטוֹקְסִינִים, אַל־דְּוִיק, וּמְחַטָּאֵי מַקָּקְטָל?
אַתֶּם רוֹצִים שֶׁהַיְלָדִים שֶׁלָּכֶם בַּבַּיִת שֶׁלָּכֶם יִדְרְכוּ עֲלֵיהֶם וְיִתְחַלְחֲלוּ לְמִשְׁמַע
הַפְּצוּחִים הַפְּרִיכִים מַחֲלִיאִים שֶׁל הַקְּוֵוטְשׁ שֶׁלָּהֶם
לָמָּה לָכֶם לְהָקִים בַּיִת לְאוּמִי יְהוּדִי בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלֵמָה שֶׁלָּכֶם
עַל שְׁתֵּי גְּדוֹת הַיַּרְדֵּן
זֹאת שֶׁלָּכֶם וְזֹאת גַּם כֵּן?
לָמָּה לָכֶם לְהַכְנִיס לְבֵיתְכֶם פִּצְצַת דְּוִיקִים תּוֹצֶרֶת בַּיִת (בֵּיתְכֶם)?
אֲנִי אוֹמֵר תְּנוּ לָהֶם
תְּנוּ לָהֶם חֲתִיכַת אֲדָמָה מִשֶּׁלָּהֶם שֶׁיָּקִימוּ לָהֶם אֶת מְדִינַת־הַיְּהוּדִים הַמַּקָּקִית שֶׁלָּהֶם!
וּבֵיתְכֶם הַלְּאוּמִי הַיְּהוּדִי הַמְּפֹאָר יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ טָהוֹר וּמְטֹהָר.

5.6.83
מתוך 'משירי ארץ אהבתי'

יוסף שרון

[...] הסיבה למלחמה הזאת היתה פנימית: היא נועדה למנוע, בין היתר, אש מרד בקרב ערביי השטחים. והמאורעות שאירעו כמה חודשים לפני המלחמה העידו על כך. לא כדי לגזול מהפלסטינים את הקלשניקוב יצאו לשם, אלא כדי לשכך את ההתלהטות בגדה. במובן זה, לפחות [...] היתה המלחמה בלתי נמנעת. מי שטוען שהמלחמה הזאת היתה לא־נחוצה ומתועבת אינו יכול למצוא לעצמו כתובת פוליטית. בטח לא במפלגת העבודה.

[...] אני מסכים עם הדברים שכתב חנן חֶבֶר ב׳סימן קריאה׳: ״עובדה בסיסית היא שהכרעתך כמיעוט להוסיף ולהשתייך לציבור שאת דרכו המוסרית אתה שופט בחומרה רבה כל־כך כופה עליך מידה מסוימת של השלמה שהיא גם הענקת לגיטימיות״.

אין לי ברירה אלא לדבוק בלגיטימיות מינימאלית: עצם היותי כאן. מה שנותר לי לעשות זה להיאחז באותם תמרורים בדרך הציונית שאיתם אני מזדהה באמת כדי לקבוע מחדש מהו המזוייף שצמח מתוך הציונות ובצידה; לא להתכחש לצד המתועב, אבל לא לתפוס – מתוך כך שיש כיבוש מחליא ולא לגיטימי ומלחמה מזוהמת ופושעת – לא לתפוס מתוך כך שהכל לא לגיטימי. כך אני רק מאפשר ליריבַי הפוליטיים מבית ולטעון כנגדי שאני שייך לקומץ צעקנים.

צריך לקום גוף פוליטי חדש, שהמכנה המשותף העיקרי בין מרכיביו בקרב המחנה הציוני: הקמת מדינה פלסטינית, לא מתוך פילאנתרופיות נואלת או מתוך השקפה בּוּבֶּריסטית תמימה, אלא מתוך כך שחלק מן האמת שבחזון הציוני האותנטי הוא אי־הכחשה של האידאלים של זולתך.

חזי לסקלי

גרביים

גַּרְבַּיִם – לֹא בְּקַלּוּת אֲנִי מְדַבֵּר
עֲלֵיכֶם.
אֲנִי מַנִּיחַ אֶתְכֶם עַל הָרִצְפָּה
שֶׁמִּתַּחְתֶּיהָ פּוֹעֵל מָנוֹעַ אָרוּר,
מְקַוֶּה לִרְאוֹת בָּכֶם סִימָן אוֹ צִיּוּן דֶּרֶךְ.
גַּרְבַּיִם – בּוּמֶרַנְג רַךְ הַמַּרְעִיד אֶת בִּרְכֵי הַנּוֹדְדוֹת
וּמַצְמִיחַ מֵיתְרֵי קוֹל מְעֻלִּים בְּכָל מִגְרָשׁ פָּתוּחַ.

גַּרְבַּיִם – טוֹטֶם שֶׁאֲנִי מֵעֵז לְכַנּוֹת בְּשֵׁם, לִסְגֹּד לוֹ, לָבוֹז לוֹ.

עַכְשָׁו כְּשֶׁהָאוֹיֵב אֵינוֹ אֲנִי וְלֹא הָאַחֵר
אוּלַי אֶמְסֹר
אֶת גַּרְבֵי לָרַקְדָנִים וּלְהוֹלְכֵי הֶרֶגֶל שֶׁאֵינָם מַפְסִיקִים לָנוּעַ.

קצה

חַפּוּתִי אֵינָהּ עוֹמֶדֶת לִזְכוּתִי בְּבֵיתָם שֶׁל חַסְרֵי הַבַּיִת.
בִּידֵיהֶם הַשְּׁעִירוֹת הֵם מַבְעִירִים מְדוּרָה,
וּבְתְנוּעוֹת גַּסּוֹת
הֵם רוֹמְזִים לִי לְהִצְטָרֵף אֶל חוּגָם.
דִּבְרֵי שִׁיר לֹא שָׁמַעְתִּי שָׁם,
וְלֹא סִפּוּרֵי מַסָּע.
הָאֵשׁ שֶׁגָּנַבְתִּי, בִּשְׁנָתָם, הֵאִירָה לִי אֶת הַדֶּרֶךְ.
חָפַשְׁתִּי מֻחֲרָטָה, חָצִיתִי אֶת אֵזוֹר הַבְּצוֹת וְהַמַּחֲנוֹת.
אוּלַי עוֹד הַיּוֹם (אוֹ לְכָל הַיּוֹתֵר, מָחָר) אֶעֱמֹד
בְּמִבּוֹאוֹתֶיהָ שֶׁל עִיר
שֶׁמַּחֲלוֹנוֹת בְּנְיָנֶיהָ הַגְּבוֹהִים נִתָּן לִרְאוֹת אֶת קְצֵה הַיַּבֶּשֶׁת.

אלון אלטרס

כשבאתי אליהם

הֵם לֹא הִטְעוּ אוֹתִי כְּשֶׁבָּאתִי אֲלֵיהֶם
מְצַפִּים הָיוּ לִי בִּבְנְיָנִים שֶׁבָּנוּ בְּעַצְמָם
וְאוֹכְלִים אֹכֶל שֶׁבִּשְּׁלוּ בְּעַצְמָם.
אֲנִי שֶׁזָּר בָּאתִי אֲלֵיהֶם וְזָר עָזַבְתִּי
לוֹבֵשׁ אֶת הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה
שֶׁנָּתְנוּ לִי בְּלֹא לִשְׁאֹל אוֹתִי אִם אֲנִי
מַעֲדִיף אוֹתָם עַל אֲחֵרִים.
הֵם הָיוּ אֲנָשִׁים הָאוֹמְרִים
כִּי עָדִיף לִחְיוֹת בְּאֶרֶץ
אוֹתָהּ אוֹהֶבֶת הַהִיסְטוֹרְיָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
אוֹהֲבִים אוֹתָהּ תּוֹשָׁבֶיהָ.

אילן שיינפלד

רקוויאם

בְּעֶגְלוֹת הַמֵּתִים הַחוֹרְקוֹת עַל שְׁבִילֵי הֶחָצֵץ
נוֹשְׂאִים קַבְּצָנֵי בֵּית הֶעָלְמִין הַצְּבָאִי אֶת גּוּשֵׁי הַבָּשָׂר הַכְּעוּרִים
שֶׁהָיוּ חֲבֵרַי.

שִׁפּוּר עֲמָדוֹת שִׁגַּרְתִּי מְכֻלֶּה בִּבְנֵי הַמַּחֲזוֹר שֶׁלִּי
וְאֶת שַׁעֲשׁוּעֵי הַדִּיפְלוֹמַטְיָה מְתַרְגֵּם בִּי אִישׁ זָדוֹן בּוֹגֵד
לְתִלִּים שֶׁל גַּפַּיִם כְּרוּתוֹת.

בְּסַלּוֹנֵי הַשִּׁפְלָה יוֹשְׁבִים אֶסְטָרַטֵגִים קְטַנִּים וּשְׁפָלִים,
תּוֹחֲמִים קַוִּים בְּמַקְלוֹת מְלוּחִים עַל שֻׁלְחַן הָעֵץ, בּוֹנִים תַּצְפִּיּוֹת שׁוֹקוֹלָד,
לוֹחֲשִׁים כְּשׁוּפִים כְּ״מִלְחֶמֶת הַכְּרַח״ וּכְ״חֹסֶר בְּרֵרָה״,
מְשִׂימִים עַצְמָם גֶּנֶרָלִים לִסְפֹּר מִצְבּוֹרִים שֶׁל נֶשֶׁק.

מִסַּלּוֹנֵי הַשִּׁפְלָה מְדַדֵּה הַמַּנְהִיג הַמְּזֻקָּן,
עֲדַת קַנָּאֵי מְצָדָה בְּעִקְבוֹתָיו לוֹקֶקֶת, כַּעֲדַת כְּלָבִים מְאֻלָּפִים,
אֶת הַדָּם הַנִּגָּר מִשְּׁנֵי דְּלָיֵי הַדָּם
שֶׁנּוֹשֵׂא הוּא עַל שִׁכְמוֹ.

בְּעֶגְלוֹת הַמֵּתִים הַחוֹרְקוֹת עַל שְׁבִילֵי הֶחָצֵץ
יִשְׂאוּ קַבְּצָנֵי בֵּית הֶעָלְמִין אֶת גּוּשֵׁי הַבָּשָׂר הַכְּעוּרִים
שֶׁיִּהְיוּ אֲנִי וּבָנַי.

מנחם פרי

בשנת 1967 סערה הארץ מסביב למחקר של ד״ר תמרין על השפעת השוביניזם על השיפוט המוסרי. 1066 ילדים בכיתות ד׳–ח׳ נשאלו שתי שאלות. האחת: האם טוב עשו קדמונינו בימי יהושע כשלכדו עיר והשמידו את כל תושביה, גברים, נשים וטף, כמסופר בספר יהושע? 66% מהילדים ענו ״טוב מאוד״, 8% ענו ״גם טוב וגם רע״, 26% ענו בשלילה מוחלטת. אלה הם אחוזים בממוצע ארצי. היו כל מיני הבדלים: בבית־ספר דתי במושב בסביבות רמלה, 95% ענו ״מצוין״, ורק 5% ענו או תשובות מעורבות או נגד.

השאלה השניה היתה יותר אקטואלית: אם צה״ל, בכובשו כפר ערבי, היה נוהג כמו יהושע – האם זה טוב? 32% ענו בחיוב, 7% ענו ״גם טוב וגם רע״ ו־61% ענו שלא כך צה״ל צריך לנהוג. הבדלים: באותו בית־ספר דתי היה רוב קטן לחיוב, ואילו בשני קיבוצים שנבדקו 95% היו נגד.

התוצאות עוררו אז זעזוע וויכוח. ב־1967 תקף שלמה גרודזינסקי את המחקר ואמר שתמרין לוקח את התוצאות יותר מדי ברצינות: בסך הכל אלה הם ילדים שמלמדים אותם שתנ״ך זה חשוב – עובדה שכשלא שואלים על התנ״ך, התוצאות הן אחרות: אם תמרין רוצה לעשות מחקר של ממש, הוא צריך לחכות ולראות מה הילדים האלה יחשבו כשיהיו גדולים: קרוב לודאי שאז היה מתברר לו לשמחתו כי ההשפעה של ספר יהושע ושאר ספרים שובינסטיים בתנ״ך היא קטנה ביותר, וכי ילדים אלה, על אף החינוך הלאומני, נחלצו מסכנה זו ויצאו בסופו של דבר אינטרנציונליסטים מובהקים, ברוח המחצית השניה של הנאורה במאות.

מי יגלה עפר מעיניך, שלמה גרודזינסקי.

מאיר ויזלטיר

שיחה עם רדיו

בְּלִי לְהַסְמִיק

הָרַדְיוֹ שָׁלִי מְזַמֵּר שִׁיר־שֶׁחָלַמְתִּי־עַל־פְּרָאג.

רַדְיוֹ, רַדְיוֹ, אֲנִי אוֹמֵר

אֵיךְ אַתָּה לֹא מִתְבַּיֵּשׁ לְזַמֵּר

לִי עַכְשָׁיו עַל פְּרָאג.

אוּלַי תּוֹאִיל לָשִׁיר דָּבָר אַחֵר.

עַכְשָׁיו אוֹגוּסְט, הוּא אוֹמֵר

וַאֲנִי מַקְפִּיד לְצַיֵּן אֶת יוֹם־הַשָּׁנָה לְאָבְדַן הַחֵרוּת

בְּצֶ׳כוֹסְלוֹבַקְיָה: פְּלִישַׁת הַקַּלְגַּסִּים,

הַטַּנְקִים בָּרְחוֹבוֹת – אַתָּה לֹא זוֹכֵר?

עַכְשָׁיו אוֹגוּסְט, אֲנִי מְאַשֵּׁר

אוֹגוּסְט 82׳. אוֹגוּסְט יָחִיד בְּמִינוֹ.

אֵין זֶה חֹדֶשׁ לִימֵי־זִכָּרוֹן

אוֹ לְסֶנְטִימֶנְטִים עַל אָבְדַן חֵרוּת

אַחֶרֶת, בִּזְמַן אַחֵר.

פְּרָאג הִיא יֶלֶד עַל־יַד בֵּירוּת

(אֲנִי מְנַסֶּה לְדַבֵּר אֶל הָרַדְיוֹ שֶׁלִּי בִּלְשׁוֹנוֹ)

אַתָּה מְחַנְטֵרֵשׁ כְּשֶׁאַתָּה מְזַמֵּר;

כְּשֶׁאַתָּה מְדַבֵּר, אַתָּה מְשַׁקֵּר.

אֲנִי רַק רַדְיוֹ, הוּא אוֹמֵר

אֲנִי מְדֻבְרָר, לֹא מְדַבֵּר.

אֲנִי יוֹדֵעַ לְמַסֵּר פְּרִיסוֹת־שָׁלוֹם,

לְצַטֵּט אֶת דּוֹבְרֵינוּ, אֶת קִשְׁבֵנוּ;

מֵלֵל וְזַמֵּר לַחַגִּים,

מוֹעֲדִים וִימֵי־זִכָּרוֹן

אֲנִי מְשַׁדֵּר בְּשִׁדּוּר חוֹזֵר –

מָה אַתָּה רוֹצֶה מִמֶּנִּי?
אִם אַתָּה קוֹרֵא לָזֶה שֶׁקֶר,
הַדְּרִישָׁה לֶאֱמֶת מְבִיכָה אוֹתִי.
בִּכְלָל, אַל תֵּלֵךְ שׁוֹלָל
אַחֲרֵי הַתְּחִכּוּם הָאֶלֶקְטְרוֹנִי:
אֲנִי פְּרִימִיטִיבִי יוֹתֵר מִזֶּקֶנָה פַּלֶשְׁתִּינָאִית
(אַנאַלְפַבִּיתִית וַחֲסֶרַת־שִׁנַּיִם).

לְכָךְ לֹא נוֹתַר לִי אֶלָּא לְהַסְכִּים.
אֲנִי הוּא זֶה הַצָּרִיךְ לְהַסְמִיק.
מִי אָמַר לִי לְהִכָּנֵס בְּשִׂיחָה
עִם מַעֲרֶכֶת אֶלֶקְטְרוֹנִית, שֶׁאֵין מֵאֲחוֹרֶיהָ כְּלוּם
חוּץ מִן הָרָצוֹן הָרוֹוֵחַ לִהְיוֹת מְרֻמֶּה וְצוֹדֵק?

★

כָּל הַזְּוָעָה שֶׁלְּמַדְנוּ עַד הֵנָּה לֹא הִסְפִּיקָה לָנוּ: כְּנֵרְקוֹמָנִים
הֵגַבְנוּ, הִתְמַכַּרְנוּ, כְּמוֹ לֹא לְאֵל כֹּחֵנוּ לִבְלֹם,
הִתְחַזִּינוּ כַּאֲבוּדִים. כְּאִלּוּ אֲנַחְנוּ יַלְדֵי טֶבַע בִּתְזָזִיוֹת תִּרְגֹּשֶׁת
כַּלְבִיּוֹת, מְסֻמָּמוֹת. הָיָה בְּדַעְתֵּנוּ
לְהִתְמַכֵּר לְתַגְלִית דְּחָפִים עֲרֵמִים, רַהַב
הַמְּיָדְיוּת. כְּאִלּוּ רֵיחַ אֲדָמָה טָרְיָה
מֵעִיר בָּנוּ רַק אִינְסְטִינְקְט שֶׁל חֲפִירָה. בָּנוּ,
פְּלִיטֵי עָרִים רְחוֹקוֹת, אֲנָשִׁים
בַּעֲלֵי מִזְוָדוֹת, מְעִילִים, כַּפְתּוֹרִים.

אִלּוּ יָדַעְנוּ מָה אָנוּ עוֹשִׂים, כְּאִלּוּ הִתְנַדַּבְנוּ
לִלְמֹד בַּדֶּרֶךְ הַכִּי קָשָׁה, עַד נִצְטַוֵּה לִירוֹת
בִּכְלָבִים מִתְרוֹצְצִים עִם כַּף יַד אִישׁ בַּפֶּה, עַד שֶׁנִּבְהֶה
בְּמִחוֹזוֹת שֶׁאֵלֵיהֶם כְּבָר בֶּאֱמֶת לֹא הִתְפַּלַּלְנוּ: כָּךְ לְהִנָּכַח
שֶׁאֵין אָנוּ אֲבוּדִים כְּמוֹ שֶׁחִשַּׁבְנוּ, אֲבוּדִים
רַק כְּמוֹ כֻּלָּם, אֲבוּדִים כִּבְנֵי־אָדָם.

נובמבר, 1973

המשך יבוא

הַמִּלְחָמָה הִיא הֶמְשֵׁכָהּ שֶׁל הַמְּדִינִיּוּת,
וּדְרוֹם הַלְּבָנוֹן הֶמְשֵׁכוֹ שֶׁל הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן:
עַל כֵּן אַף טִבְעִי שֶׁמְּדִינָה
תַּעֲרֹךְ מִלְחָמָה בִּלְבָנוֹן.

הַנְּעוּרִים הֵם הֶמְשֵׁכָהּ שֶׁל הַיַּלְדוּת,
וּדְרוֹם הַלְּבָנוֹן הֶמְשֵׁכוֹ שֶׁל הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן:
עַל כֵּן אֵין טִבְעִי מִילָדִים וּנְעָרִים
הַיּוֹרִים זֶה בָּזֶה בִּלְבָנוֹן.

הַקַּבָּרָנוּת הִיא הֶמְשֵׁכָהּ שֶׁל הָרַבָּנוּת,
וּדְרוֹם הַלְּבָנוֹן הֶמְשֵׁכוֹ שֶׁל הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן:
עַל כֵּן תִּכְרֶה חֶבְרָה קְדִישָׁא הַצָּבָאִית
קְבָרִים רַעֲנַנִּים בִּלְבָנוֹן.

הָעִתּוֹנוּת הִיא הֶמְשֵׁכָהּ שֶׁל הַפַּטְפָּטָנוּת,
וּדְרוֹם הַלְּבָנוֹן הֶמְשֵׁכוֹ שֶׁל הַגָּלִיל הָעֶלְיוֹן:
עַל כֵּן שׁוֹקְלִים הָעִתּוֹנִים בְּכֹבֶד־רֹאשׁ
אֶת הֶשְּׁגֵי הַמִּלְחָמָה בִּלְבָנוֹן.

הַשִּׁירָה הִיא הִפּוּכָהּ שֶׁל הָאֱמִירָה,
בִּדְרוֹם הַלְּבָנוֹן וְגַם בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן.
עַל כֵּן הַנֶּאֱמָר כְּמוֹ לֹא נֶאֱמַר,
וְעוֹד נֵצֵא לְמִלְחָמָה בִּלְבָנוֹן.

2.4.78

סאלם ג׳וּבראן

הסופר המינגווי אמר באחד הרומאנים שלו אימרה שיכולה להיות אקטואלית לשני העמים בארץ הזאת בימים אלה: ״רק לא להתרגל לקטל, רק לא לראות בהריגה מקצועי״. הגדולה של הצעירים חברי ״יש גבול״ היא שהם, עם כל המחיר הכרוך בכך, החליטו לא להתרגל, לא לראות בהריגה שעם אחד הורג עם אחר שיגרה שאין ברירה אלא לבצע אותה.

היתה לי שיחה קשה מאוד עם סופר עברי אחד, והוא ניסה לשכנע אותי שבכל זאת יש זרות בין שני העמים. אני רוצה להתוודות בפניכם: אנחנו כאילו נולדנו וגדלנו בשכונה אחת. כאשר בני שני העמים מאוחדים בדרך של שלום, דו־קיום, רצון להבין אחד את השני – כל המחיצות וכל הגבולות הולכים ונשחקים.

ב־29 בנובמבר אני עצוב, כי הארץ שהוחלט כי תיגזר לשתי מדינות נגזרה להרבה חלקים ואיברים, ובני העם השני, העם הערבי הפלסטיני, רובם מעופפים בחלל המזרח התיכון ללא מולדת, והשאר עומדים מול משמר הגבול בטול־כרם, בעזה, בשכם ובמקומות אחרים.

אני תקווה שעוד יבוא יום ויהיה גבול ברור בין שתי מדינות: מדינת ישראל שאני אזרח בה, והמדינה הערבית הפלסטינית. זוהי אמנם ארץ אחת, מולדת אחת, אבל יש בה מקום לשתי מדינות לשני עמים, שיחיו יחד בשלום, ללא בתי־קברות צבאיים, לא ליהודים ולא לפלסטינים.

דליה רביקוביץ

מה קורה

רְאוּבֵן מַלְכָּה
תָּפַס רוֹבֶה סַעַר.
מַה קוֹרֶה לָנוּ?
עִם הַגֶּשֶׁם הָרִאשׁוֹן חִלְקוּ אוֹתוֹת כָּבוֹד
לְמֻתָּם שֶׁלֹּא יֵאָמְנוּ.
עִם הַגֶּשֶׁם הָרִאשׁוֹן עָלָה עוֹד מַאֲרָב
עַל מוֹקֵשׁ תּוֹצֶרֶת צֶ׳כְיָה
וּבַסְּבָךְ גָּחֲבָאִים חַבְּלָנִים שֶׁאֻמְּנוּ
בְּצִפּוֹן וְיֶטְנָאם.
מַה קוֹרֶה לָנוּ?
סִפּוּרֵי הַגְּבוּרָה שֶׁזָּכוּ בְּצִיּוּנִים
מְנַפְּצִים אֶת דִּמְיוֹנֵנוּ.
מַה קוֹרֶה?
אֲנָשִׁים שֶׁנָּפְלוּ בָּאָבִיב שֶׁעָבַר
נִדְמִים כִּבְנֵי אֶלֶף שָׁנִים.
בַּמִּדְבָּר עַל יַד רָפִיחַ
שָׁם צָמַח תָּמָר.
כַּמָּה מוּזָר.
מִגּוּפוֹ הָאַגְדִי שֶׁל אַבְשָׁלוֹם פַיינְבֶּרְג.
כַּמָּה מוּזָר,
הַלְוָיָה מַמְלַכְתִּית מְחַכָּה לוֹ.
צִיּוּן לְשֶׁבַח.
לְחִיצַת יַד הָרַמַטְכָּל.
וְהַיּוֹם מְנַהֵמֶת הָרוּחַ בְּהַר הַגּוֹלָן
כְּחוֹלַת כַּלֶּבֶת.
מַה קוֹרֶה לָנוּ?

הַכֹּל מִתְעָרְבֵל כְּמַפֹּלֶת צְבָעִים
הַזְּמָנִים מִתְהַפְּכִים,
וְשׁוּב לִשְׁמִירָה יוֹצֵא טוּרְאִי מַלְכָּה
עִם נֶשֶׁק אִישִׁי וּשְׁנֵי רְמוֹנִים.
הַלְוַאי שֶׁיִּחְיֶה טוּרְאִי מַלְכָּה.
לֹא עוֹד צָלְ״שִׁים.
לֹא עוֹד סִפּוּרֵי גְּבוּרָה.
קְצָת נַחַת רוּחַ שֶׁתִּהְיֶה
לְטוּרְאִי מַלְכָּה וְשִׁבְעַת אֶחָיו.

ברטולט ברכט

הַמִּלְחָמָה

תִּמָּשֵׁךְ אַרְבָּעָה שָׁבוּעוֹת. כְּשֶׁהַסְּתָו יָבוֹא
תָּשׁוּבוּ לְבָתֵּיכֶם. אֲבָל
הַסְּתָו יָבוֹא וְיֵלֵךְ הַרְבֵּה פְּעָמִים, וְאַתֶּם
לֹא תָּשׁוּבוּ.
הַצַּבַּעי יְסַפֵּר לָכֶם: הַמְּכוֹנוֹת
יַעֲשׂוּ זֹאת לְמַעֲנֵנוּ. מְעַטִּים מְאֹד
יִצְטָרְכוּ לָמוּת. אֲבָל
אַתֶּם תָּמוּתוּ בְּמֵאוֹת אֲלָפִים, בְּכַמִּיּוֹת
שֶׁלֹּא נִרְאוּ מֵתִים עַד־כֹּה מֵעוֹלָם.
כְּשֶׁאֶשְׁמַע שֶׁאַתֶּם בַּקֹּטֶב הַצְּפוֹנִי
וּבְהֹדּוּ וּבְטַרַאנְסְוַאל, אֵדַע
אֵיפֹה לִמְצֹא אֶת קִבְרֵיכֶם בְּבוֹא הָעֵת.

יהושע סובול

[...] ההרגשה שאני מתהלך איתה כבר זמן רב היא שבעצם החברה הישראלית איננה חפצת חיים. היא חולה, חולי מוות נורא מקנן בתוכה, ובעצם היא רוצה למות.

עד מלחמת ששת הימים הצטיינה החברה הישראלית בכך שהשתדלה לעשות את העיקר ונמנעה מלבזבז את כוחותיה המעטים על המיותר. מאז מלחמת ששת הימים הגלגל התהפך, והחברה הישראלית מתמכרת למיותר ומזניחה לגמרי את העיקר. וכאשר גוף מתמכר אך ורק למיותר, הוא בסופו של דבר מוליך את עצמו לקראת מוות.

הדבר דומה לאדם שחלה במחלה קשה שעלולה להתפתח למחלה אנושה. ברור מה הטיפול שהוא צריך לעבור, ברור שהוא צריך לקבל תרופות חזקות ולעבור ניתוחים לא קלים, אבל תחת לעשות זאת הוא מגייס את מעט הכוחות שעוד נותרו לו כדי להעמיד פנים שהוא יותר בריא מהבריאים, ולמעשה הוא פוחד מן הטיפול, מן הניתוח, מן התרופה המרה.

קשה למנות את כל המעשים המיותרים שהארץ התמכרה להם במשך השנים האלה: הפיתחה וימית (מחטאי משטר המערך הקודם); התנחלויות־הדמי של אריק שרון (שבן־לילה צצו ובן־לילה נעלמו מן הנוף); הבנייה הפראית והמטורפת בגדה, שברור שאין לה עתיד. וההתמכרות למיותר מקבלת את הביטוי האבסורדי ביותר, הנפשע ביותר, במלחמת לבנון – מלחמה מיותרת לחלוטין, עשיית רושם של כוח וחיוניות, ובסופו של דבר העמדת פנים ריקה מתוכן, ביטוי של מחלת המוות שהחברה הישראלית שטופה בה. [...] וההתמכרות הזאת היא מעגל של טירוף, ומעגלי טירוף אי אפשר לשבור מבפנים. כאשר פרצה המלחמה המיותרת הזאת, היחידים שהבינו כי אין להיכנס יותר לתוך המשחק, אלא יש לשבור את מעגל הטירוף מבחוץ, היו סרבני המלחמה, אלה שהעזו לעשות מעשה שהיה בבחינת שבירת נורמה מקודשת בחברה הישראלית. הם הוציאו את עצמם אל מחוץ למעגל, ובכך למעשה העמידו בפני החברה הישראלית כולה מעין מַרְאָה, אספקלריה המאירה באור חזק מאוד את האמת על המלחמה הזאת. הם הראו כי מי שבאמת חרד לעתידה של הארץ, מי שאיננו רוצה לתרום לחורבנה, הגיע הרגע שיוציא את עצמו מן המעגל ולא ייטול בו חלק, כי כל מי שמשתתף במלחמה המיותרת הזאת משתתף בריצת האמוק לקראת חורבן הארץ. האנשים שסרבו להשתתף במלחמת החורבן, שחלקם ישבו וחלקם עוד יושבים בכלא שש, הם הם הפטריוטים האמיתיים בארץ הזאת.

חנוך לוין

הבלדה על האשה, החייל והמזון

הגבר קם והולך אל הקרב
משאיר אשה בעורף.
האשה קונה מאתיים ביצים
20 ליטר שמן, מאה קילו קמח,
ולא שוכחת גם שני שקים של אורז,
ולא שוכחת גם שני שקים של אורז.

יום יומיים הקרב נמשך,
האשה בוכה כל לילה,
בבוקר קונה מאה קילו סוכר,
220 קופסאות קקאו,
ולא שוכחת 30 ארגזי קוקה קולה,
ולא שוכחת 30 ארגזי קוקה קולה.

הקרב נגמר, הבעל מת,
האשה לבדה נשארת,
אוכלת נקניק לבדה במטבח
מוהלת דמעה בבקבוק קוקה קולה,
ומריחה פגר מנֶתַח גבינה שוויצרית.
ומריחה פגר מנתח גבינה שוויצרית.

מתוך 'שיץ'

יצחק לאור

בלדה על החייל הטיפש

בַּמִּלְחָמָה הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁבָּהּ נָסַע לוֹ הַצָּבָא מִן הַדָּרוֹם הַצָּפוּף אֶל
הַצָּפוֹן הַמְשַׁוֵּעַ לִבְסִיסִים חֲדָשִׁים
נֶהֱרַג מִכַּדּוּר בָּרֹאשׁ חַיָּל טִפֵּשׁ אֶחָד, אֲשֶׁר צִפָּה לַמִּלְחָמָה הַזֹּאת
בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם וְאָמְנָם הַצָּבָא שֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ
הוּא גַּם הַצָּבָא שֶׁקָּבַר אוֹתוֹ וְאַף נָשָׂא בְּרֹב הַתּוֹצָאוֹת. בַּלְוָיָה
הַסְּטַנְדַּרְטִית בָּכְתָה הַמִּשְׁפָּחָה בְּאִפּוּק, כַּנָּהוּג
בִּלְוָיוֹת מְשֻׁדָּרוֹת בַּטֶּלֶוִיזְיָה.

הָאַכְזָבָה שֶׁמִּלְּאָה אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל הַטִּפֵּשׁ בַּשְּׁנִיָּה הָאַחֲרוֹנָה לְחַיָּיו
נִקְשְׁרָה בְּעִקָּר בְּכִשְׁלוֹנוֹ הַמֻּחְלָט לְהַאֲרִיךְ
כְּכָל הָאֶפְשָׁר אֶת הַמָּוֶת הַזֶּה, כְּלוֹמַר לְהַאֲרִיךְ אֶת רֶגַע חַיָּיו
הָאַחֲרוֹן עַד לְמֶרְכָּזָהּ שֶׁל אֵיזוֹ הִתְרַחֲשׁוּת גְּדוֹלָה יוֹתֵר.
אַחֲרֵי הַכֹּל, הַמָּוֶת שַׁיָּךְ לַחַיִּים וּכְפֶרֶק סִיּוּם לִתְשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנִים
אֲפֹרוֹת יָכֹל לִהְיוֹת בּוֹ אַקּוֹרְד מְמֻשָּׁךְ, אַחֲרֵי הַכֹּל,
גִּדּוּל וְקִדּוּשׁ מְסֻיָּם לְמַה שֶּׁנַּעֲשָׂה עַד כֹּה: אַחַת עֶשְׂרֵה אוֹ שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה שָׁנִים בְּבֵית הַסֵּפֶר, סִיגָרִיַּת חָשִׁישׁ אַחַת
בַּכִּנֶּרֶת, מִזְמוּז רְצִינִי עִם חֲבֵרָה בַּשְּׁבִיעִית וְאַחַר כָּךְ עִם חֲבֵרָה
אַחֶרֶת בִּמְסִבַּת הַגִּיּוּס וְכֵן מִשְׁגָּל אֶחָד שֶׁהִסְתַּיֵּם
מַהֵר מִדַּי, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהַזַּיִן הַמְעֻצְבָּן הִצְלִיחַ לְהִכָּנֵס בִּדְמִי יָמָיו.
זִרְמָה – כֵּן. זִקְפָּה – לֹא.

בַּהֲזָיוֹת שֶׁל טֶרֶם קְרָב עוֹד מֵהַשֵּׁרוּת בַּמִּשְׁמָר הָאֶזְרָחִי שָׁם
נִרְקְמוּ בַּחֲשַׁאי תָּכְנִיּוֹתֵיהֶם שֶׁל הַרְבֵּה נְעָרִים בְּגִיל
הַתִּיכוֹן, דֶּרֶךְ לִשְׁכַּת הַגִּיּוּס הַמְרַגֶּשֶׁת וְדֶרֶךְ בְּסִיס הַקְּלִיטָה
וְהַמִּיּוּן וְהַהִתְנַדְּבוּת לַסַּיֶּרֶת הַמֻּבְחֶרֶת וְדֶרֶךְ
הַטִּירוֹנוּת וְדֶרֶךְ קוּרְס הַמֵּם־כָּפִים, בַּהֲזָיוֹת שֶׁעָלוּ בְּרֹאשׁוֹ עַל
הַקְּרָב הַקָּרֵב בְּיַחַד עִם הֲזָיוֹת אֲחֵרוֹת עַל נִשּׂוּאִין
לְאַלְמוֹנִית שֶׁעוֹד תּוֹפִיעַ, עַל רְכִישַׁת הַסְּטֶרֵאוֹ שֶׁלֹּא בְּהַרְכָּבָה
עַצְמִית, עַל הַנְּסִיעָה לְחוּ״ל, עַל מִשְׁגָּל אוֹרַאלִי,
בַּהֲזָיוֹת הַקְּרָב הַלָּלוּ, שֶׁזָּכוּ אַף לְעִבּוּי נִכָּר עִם בִּקּוּרוֹ שֶׁל רַב
אַלּוּף אֵיתָן, נֶזֶם הָעוֹפֶרֶת בְּאַף הַמְּדִינָה, בַּהֲזָיוֹת

הָאֵלֶּה תָּפַס מָקוֹם הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵרְגָזִי אוֹתוֹ הָרוּג טִפֵּשׁ, חַיָּל
קָרְבִי לְשֶׁעָבַר, בְּסַעֲרַת הַקְּרָב הַמְּדֻמָּה. מַשֶּׁהוּ בֵּין
דּוּדוּ לְסָטִיב מֶקְווִין

וְקָשֶׁה לְהַאֲשִׁימוֹ בְּכָךְ. כְּשֶׁדִּבֵּר בַּהֲזָיַת הַסְּטֶרְאוֹ קָנָה הוּא
בְּעַצְמוֹ אֶת הַמַּגְבֵּר וּכְשֶׁדִּבֵּר בַּהֲזָיַת הַנְּשׁוּאִין לָאַלְמוֹנִית
הִכִּיר הוּא אֶת מִשְׁפַּחְתָּהּ וְהֵם גַּם הִכִּירוּ אוֹתוֹ. כְּשֶׁדִּבֵּר בַּהֲזָיַת
הַמְּצִיצָה הָיָה זֶה פִּיו שֶׁלּוֹ – הַפֶּה הַשּׁוֹקֵק וְכָאן,
בַּהֲזָיַת הַסְּצֶנָה הַקְּרָבִית, רָאָה עַצְמוֹ, עַל כֵּן, רוֹדֵף, יוֹרֶה,
שׁוֹאֵג, מְחַלֵּץ, הוֹרֵג אֲפִלּוּ בְּכִידּוֹן. לֹא כָּל כָּךְ אוֹתוֹת
גְּבוּרָה עִנְיְנוּ אוֹתוֹ וַאֲפִלּוּ לֹא עָלְיָה מְהִירָה בְּסֻלָּם הַדְּרָגוֹת
וַאֲפִלּוּ לֹא צַל"ש. לֹא בִּשְׁבִיל אוֹתוֹת גְּבוּרָה הוֹלְכִים
הַנְּעָרִים לָמוּת.

יִתָּרָה מִזֹּאת, לְפָעָמִים, בְּאֹמֶץ רַב וּבְלִי טִפַּת רַחֲמִים עַצְמִיִּים
הִסְכִּים גַּם לַהֲזוֹת פְּצִיעָה שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ: רֹאשׁוֹ עָטוּף
בְּתַחְבּוֹשׁוֹת צְחוֹרוֹת, בֵּית חוֹלִים מְמַשָּׁלְתִּי צָפוּף, מִשְׁפָּחָה
שְׁלֵמָה מִכְפָּר עַרְבִי מְבַקֶּרֶת חוֹלֶה בְּמַחֲלוֹת פְּנִימִיּוֹת, אָחוֹת
עִם חֵזֶה דַּי שׁוֹפֵעַ רוֹחֶצֶת אֶת זַעְתּוֹ בִּסְפוֹגִית, זֵרֵי פְּרָחִים
וְאוּלַי בְּקוּר שֶׁל רֹאשׁ הַמַּטֶּה הַכְּלָלִי הַנּוּגֶה, מֶרְכַּז שִׁקּוּם
מָלֵא סִימְפָּטְיָה וּבְרֵכַת שִׁחְיָה מְחֻמֶּמֶת בְּבֵית הַלּוֹחֵם הַמְפֹאָר.

וְאָז בַּעֲשִׂירִית הַשְּׁנִיָּה הָאַחֲרוֹנָה, הִטִּיל הַחַיָּל הַטִּפֵּשׁ הַזֶּה,
שֶׁאֲפִלּוּ לֹא הָיָה הָרוּג רִאשׁוֹן בְּמִלְחָמָה, סָפַק, לֹא
בְּיַחַס לְצַדְקַת הַמִּלְחָמָה וְלֹא בְּיַחַס לְצַדְקַת מוֹתוֹ הַנַּדְאִי עַל
רֶקַע חִיּוּתָם שֶׁל רֹב הָאֲחֵרִים. לְמַעַן הָאֱמֶת גַּם
יֵאָמֵר כִּי לֹא הָיָה לוֹ זְמַן לְסַפְקָנוּת דִּיאֲלֶקְטִית כָּזֹאת. רַק עִנְיַן
הַבְּצוּעַ הַכּוֹשֵׁל שֶׁל הַסְּצֶנָה הָהִיא, שֶׁחָזְרָה עַל עַצְמָהּ
בְּנַוּאַרְיאַצְיוֹת שׁוֹנוֹת מֵאָז בֵּית הַסֵּפֶר הַתִּיכוֹן וּבְדֶרֶךְ כְּלָל גַּם
כְּלָלָה הָרוּג אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם מֵאֵלֶּה שֶׁרָצוּ מֵמֶשׁ לְפָנָיו,
עַד לַכַּדּוּר שֶׁנּוֹרָה פִּתְאֹם לָרֵקָה, גְּנִיחָה, נְפִילָה, מִישֶׁהוּ צוֹעֵק
בָּעֲרָפֶל, דֹּק עַל הָעֵינַיִם, בְּחִילָה, שְׁמִינִית
זְקָפָה מְשֻׁנָּה, צָמָא מוּזָר וְזֶהוּ דַּי

1.8.82

בתשובה לשאלתך, אם עברייה

הַמְּלָאִי רַחֲמִים עַל בְּגָדְךְ וְאַל תִּסְמְכִי עַל הָרַחֲמָנִים. כַּמָּה לְבַד אַתְּ וּבְגָדְךְ
בֵּין שִׁנַּיִךְ כְּמוֹ גּוּר וְלָרַחֲמָנִים אֵין אֶפְלוּ עֻצָּה יְשָׁרָה מַה לַּעֲשׂוֹת
בַּיּוֹם שֶׁיַּגִּיעַ בְּגָדְךְ לְפִרְקוֹ כְּדֵי לָלֶכֶת לַצָּבָא

בְּבַקָּשָׁה מִמֵּךְ, אַל תִּסְמְכִי עַל אַהֲדַת הַמְקוֹנְנִים, כִּי מִי עוֹד מִלְבַדֵּךְ
מַכִּיר אֶת אִמָּהוּתֵךְ הָאַלְמוֹנִית, בְּטֶרֶם תִּזְכֶּה בִּתְהִלָּה
קָנִיבָּאלִית עַל הַבּוֹר הַפָּתוּחַ

וְכָל עוֹד חַי בְּגָדְךְ, הִתְגַּנְּבִי אֶל מִטָּתוֹ, חֻרְשׁ חֻרְשׁ, קִרְעִי אֶת בְּשָׂרוֹ
הַזִּיקִי לְעֵינָיו, שִׁבְרִי לוֹ אֶת עֶצֶם הַיֵּרֵךְ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִרְצוּ בּוֹ
מַחֲלִי עַל רַחֲמֵי הַמְשׁוֹרְרִים הָרַחֲמָנִים

כִּי מַה יִּתְנוּ לָךְ הַמְקוֹנְנִים אַחֲרֵי מוֹתוֹ הַמְהֻלָּל שֶׁל בְּגָדְךְ
(גַּם אִם יַחְסְכוּ מִמֵּךְ אֶת הַהֶסְפֵּד הַפַּטְרִיוֹטִי שׁוֹרֵף הַגְּוִיָּה) זוּלַת
מְלָאנְכוֹלְיָה שֶׁל מְשׁוֹרְרֵי מֶחָאָה גֶּגֶד כְּלוּם וְתָמִיד אַחֲרֵי הַמָּוֶת

כְּנוּת רַחֲמֵיהֶם תִּדְמֶה קְצָת לְרַחֲמֵיךְ אַחֲרֵי הַמָּוֶת כִּי בְּלִי בְּגָדְךְ חַי
יִהְיוּ הָרַחֲמִים – רַחֲמִים עַצְמִיִּים וְאֵין אַכְזָרִיִּים מֵהֶם. אַל תָּנִיחִי לְאִישׁ
לְבַלְבֵּל אֶת מוֹחֵךְ הַחָתוּלִי. נוּסִי עַל נַפְשְׁכֶם. בָּעִיר סוֹבְבִים מַסִּיקֵי הַתַּנּוּרִים

5.6.83

סונטת אמיל גרינצווייג, למשל

לשמעון דותן

אִם הָיָה לוֹ שֵׁם זָר, הָיוּ אוֹמְרִים: מֵאֵיפֹה בָּאתָ יֶלֶד?
אֲבָל מֵאֲחוֹרֵי הַגַּב הָיוּ מְרַחֲמִים עָלָיו בְּגִלַּל הַגֶּרְמָנִים אוֹ הַגּוֹיִים בִּכְלָל
וְיַחַד עִם הַמִּתְגֻּכֶּת הָיוּ מְשַׁנִּים לֶחָדָשׁ אֶת שְׁמוֹ הַפָּרְטִי לְפָחוֹת
לֹא פִּתְאֹם קָם אָדָם בַּבֹּקֶר וְהוּא עַם

צְפְרִיר, לְמָשָׁל, הַסְּבִירָה הַמּוֹרָה, זֶה רוּחַ בֹּקֶר וְסַ׳בַּח
זֶהוּ בֹּקֶר בְּעַרְבִית וְכָכָה בַּכִּתָּה קָרָאנוּ לוֹ צַפְרִיר אֲבָל
בַּמַּעְבָּרָה קָרְאוּ לוֹ הָלְאָה סַ׳בַּח, כְּאִלּוּ לֹא הָיִינוּ שָׁם בִּכְלָל

וּבַמִּטּוֹת, אַחֲרֵי הָאֵ״שׁ, חִכִּינוּ לַיַּלְדוּת שֶׁתִּגָּמֵר סוֹף סוֹף
וְנִתְכָּעֵר כְּבָר כְּמוֹ הַחַיָּלִים שֶׁרָצוּ בָּרְחוֹב בַּמּוֹשָׁבָה, נָשִׁיר בְּקֶצֶב
נְבִיחוֹת צְבָאִי עִם כָּל הַגַּס הַמְמַזֵּג: נִבְנֶה נִבְנֶה נִבְנֶה

וְעַד שֶׁהֵבִאנוּ אֶת הַיֶּלֶד הֶחָדָשׁ אֶל הַצָּבָא כְּבָר לֹא רָאוּ עָלָיו
שֶׁעוֹד בְּכִ׳תָּה ה׳ הָיָה עוֹלֶה חָדָשׁ וְאִיזֶּה לַאֲחוֹתוֹ הָיוּ חוֹרִים
בְּתִנּוֹכֵי הָאָזְנַיִם לַעֲגִילֵי זָהָב, כְּשֶׁיִּהְיֶה זָהָב וּבֵינְתַיִם רַק
חוּטֵי תְּפִירָה לְבָנִים שֶׁלֹּא יִסְתַּתְּמוּ הַחוֹרִים בֵּינְתַיִם

פברואר 83

יגאל בן־אריה

הודאה

״וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם צֹפִים הַקְשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר, וַיֹּאמְרוּ לֹא נַקְשִׁיב״
ירמיהו ו, יז

אֲנִי מוֹדֶה
אֲנִי מוֹדֶה, מָכַרְתִּי נֶשֶׁק לְאִידִי אָמִין וּלְסוֹמוֹזָה
הִתְנַחַלְתִּי, לְפִי תָּכְנִית מְאֻשֶּׁרֶת, בְּקִרְיַת־אַרְבַּע וּבְקָדוּם
הִפְגַּזְתִּי אֶזְרָחִים בְּעָרֵי הַתַּעֲלָה וְהִפְצַצְתִּי, בְּלִי מֻשָּׂם,
אֶת חַצַּבְיָה
עָשִׂיתִי פְּשָׁעַי מִלְחָמָה בְּפְעֻלוֹת תַּגְמוּל
הָרַגְתִּי אֶזְרָחִים עֲרָבִים בְּיוֹם הָאֲדָמָה
קָשַׁרְתִּי בְּחוּטֵי בַּרְזֶל עֲצוּרִים בְּגֵ׳נִין
תָּמַכְתִּי, בְּאֹפֶן מְסֻיָּג, בַּמִּלְחָמָה בִּלְבָנוֹן
עַד הַנָּהָר הָרִאשׁוֹן, הַשֵּׁנִי, הַשְּׁלִישִׁי
וְנִגְמְרוּ הַנְּהָרוֹת.
אֲנִי מוֹדֶה, הִגַּעְתִּי לֶהָרִים הַמֻּשְׁלָגִים / הַנִּשָּׂאִים
גַ׳בֶּל עַתָּקָה, גַ׳בֶּל צַפָּרָה, גַ׳בֶּל בָּרוּךְ,
רָאִיתִי, מִקְצֵה הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, אַנְטֶנּוֹת
עוֹצְרוֹת נְשִׁימָה, מַגִּירוֹת חַיִּים.
זְכוּת אָבוֹת אֵיגְּנָה עוֹמֶדֶת לִי
חוֹבַת אַבָּהוּת מֻטֶּלֶת עָלַי
אֵיגְּנִי מוּכָן לְנַמְגֵּם. ״כֵּן, אֲבָל...״
לוֹקֵחַ עָלַי חֲטָאִים. ״כֵּן, אֲבָל...״ אֲנִי אוֹמֵר
מַרְפֵּה וְאֵין מַרְפֵּא.
אֲנִי מוֹדֶה, הֵבֵאתִי לָעוֹלָם מִלִּים חֲדָשׁוֹת:
קִפּוּחַ, טִפּוּחַ, פִּתּוּחַ. נוֹתֵן מִלְגוֹת, מַעֲנָקִים, נְקֻדּוֹת זְכוּת
פּוֹתֵחַ כִּתָּה מְקֻדֶּמֶת, מְסֻיַּעַת, מְטֻפַּחַת: כִּתָּה טִפּוּלִית
אֲנִי יוֹשֵׁב בָּהּ כְּתַלְמִיד, עֵינַי קְרוּעוֹת מִפַּחַד,
כְּמוֹ לֹא הֻכַנְתִּי שִׁעוּרֵי־בַּיִת
מַבִּיט מְצַעַף אֶל סִפְרֵי־יַלְדוּת עַל קִיר הַמַּעֲרָב
קִיר הַמִּזְרָח נוֹתַר בָּלוּי, עָבֹשׁ מְזֻקָּן.
אֲנִי מוֹדֶה, מִלִּים חֲדָשׁוֹת נוֹצְצוֹת, מַזְהִירוֹת

מְחַסֵּל, מְטַהֵר, מְנַקֵּב, מַשְׁמִיד, קֶן צְרָעוֹת, רֹאשׁ נָחָשׁ, חֲרָקִים
פּוּנְדָּקַאי מַחֲלוֹת, לִגְמֹר אֶת הָעֲבוֹדָה
וְנִשְׁמַרְתֶּם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וּבְחַרְתֶּם בַּחַיִּים
וְהַמַּשְׁכִּיל בָּעֵת הַהִיא יִדֹּם, כִּי אֱוִיל עַמִּי
וְסָכַר אֶת פִּיו, וְאָטַם אֶת אָזְנָיו, וְעָצַם אֶת עֵינָיו
וְהִנִּיחַ יָדָיו עַל מְבוּשָׁיו
וְחֵרֵף נַפְשׁוֹ מִגֶּגֶד, וְהֵטִיל עַצְמוֹ אֶל מוּל פְּנֵי הַמִּלְחָמָה
וְהִפְנָה פָּנָיו, לְכָל הַשְּׁאָר, מַרְאוֹת, מַעֲשִׂים, אֲנָשִׁים
עַד אֲשֶׁר יָטִיל עַצְמוֹ מֵרֹאשׁ צוּק רָם וְנִשָּׂא
אֶל תְּהוֹמוֹת רַבָּה הֵיכָן שֶׁנִּכְתָּבוֹת הוֹדָאוֹת בְּלָשׁוֹן מָרָה, רָפָה
אֲנִי מוֹדֶה.

יאיר הורביץ

"דמים" היא המלה המאפיינת את אפסי הרוח השולטים בנו. "דמים" בהוראתה הכפולה: דם וכסף. עניין אמיתי באדם אין להם. מי שביסוד אמונתו מונח עניין באדם לא בנקל ייחפז לקפח את חיי זולתו.
בצד שאר "תרומותיו" הפיח השלטון אווירה שלפיה חותמת "האזרח הטוב" תוטבע אך ורק על־פי קנה־המידה של התרומה לביטחון, לפי אמונתו של אותו שלטון. מעניין היה לשמוע מפי אותם הוגים – ארידור ומרידור, שילנסקי וגרופר, רייסר ותעסה־גלזר ושאר ענקי־דעת: מה קושר אדם נורבגי לאחיו הנורבגי בארץ כנורבגיה, שאינה למודה מלחמות ואין לה לבנון משלה? לפי תפיסתם רק צד שלילי של חיינו קושר אדם לאדם, ועל דרך המשל אדם אלמוני מתחתן עם פלמונית לא משום שהוא אוהב אותה, אלא אך ורק משום שאינו מחבב את חלמונית. אני מעז לקבוע שכל שיר טוב הנכתב בשפה העברית תורם לבטחון המדינה יותר מכל גוש רומס זכויות אדם, ואף יותר משמיר־קל הרגליים, אשר הבטיח להתרוצץ ולהכות במחבלים בכל פינה בעולם.
יש לשבח את אנשי "יש גבול" על שמירת העצמאות האנושית בתנאי לחץ נפשיים שלא רבים מאיתנו היו עומדים בו, על נכונות להקריב למען אותה עצמאות.

ברבות הימים

עַל יְדִיעַת הֶעָתִיד הַבְּטוּחָה אֵין הָאֲזָרְחִים מְוַתְּרִים,
לָכֵן הֶעָרִים הַחַיּוֹת בּוֹנוֹת
אֶת בָּתֵּי־הֶעַלְמִין בְּשׁוּלֵיהֶן; בִּרְבוֹת הַיָּמִים,
בִּגְבֹר הַסּוֹאֵן, הָעִיר עוֹטֶפֶת אוֹתָם,
גּוֹדֶרֶת אוֹתָם בִּכְתָלִים שׁוֹמְרֵי אוֹצָר,
וְשָׁם הָרוּחַ, הַצּוֹחֵחַ, הָאֶבֶן,
הֶעָפָר הַנִּשְׁחָק עַד דַּק,
כִּמְחוֹגֵי דְּמָמָה בִּשְׁעוֹנֵי הַמּוֹעֲדִים הַגְּדוֹלִים.

אִישׁ כְּלָל אֵינוֹ מַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ לְהַעְתִּיק אוֹתָם מִן הַקְּרָבָה הַזֹּאת.

יותם ראובני

דם על החיטה

לאודי רשף ז״ל

כָּאַב לָךְ, אֲנִי שׁוֹאֵל אֶת הַחִטָּה
וְדָמוֹ הַאִם דָּמוֹ הִפְחִיד אוֹתָךְ
וּמִשְׁקָלוֹ הַאִם מִשְׁקָלוֹ הִכְבִּיד עָלַיִךְ
כְּשֶׁנָּפַל עַל שִׁבָּלַיִךְ הַהָרוֹת
לָלֶדֶת לֶחֶם?
וְעֵינָיו הַאִם רָאִית אֶת עֵינָיו
שֶׁנֶּעֶצְמוּ כְּשֶׁהַמַּחַ הִתְעוֹפֵף עָלַיִךְ
עִסָּה קְטַנָּה שֶׁל דָּם וְזִכְרוֹנוֹת
שֶׁל אַהֲבָה וּפַחַד וְסוֹדוֹת?
וְרַגְלָיו הַאִם לֹא חָשַׁקְתְּ בְּרַגְלָיו
וְיָדָיו הַאִם לֹא חָשַׁקְתְּ בְּיָדָיו
מְלַטְּפוֹת תְּטַיְּלָנָה עָלַיִךְ?
וְגַבְרוּתוֹ הַאִם לֹא דָּקְרָה אוֹתָךְ
גַּבְרוּתוֹ כְּשֶׁגּוּפוֹ נִנְעַץ בִּרְגָבַיִךְ?
כָּאַב לָךְ, אֲנִי שׁוֹאֵל אֶת הַחִטָּה

מתוך 'עצב שנאמר בחלום'

ברטולט ברכט

מוטו

כֵּן, זֶה הַכֹּל; אֵינוֹ מַסְפִּיק, אֵינוֹ מוּכָן.
אַךְ זֶה אוּלַי יֹאמַר לָכֶם: אֲנִי עוֹד כָּאן.
אֲנִי דּוֹמֶה לְאִישׁ נוֹשֵׂא לְבֵנָה אִתּוֹ:
שֶׁהָעוֹלָם יִרְאֶה בֵּיצַד נִרְאָה בֵּיתוֹ.

יש גבול

מארחת משוררים וסופרים

אלון אלטרס
יגאל בן־אריה
סאלם ג׳ובראן
רמי דיצני
יאיר הורביץ
מאיר ויזלטיר
נתן זך
יצחק לאור
חנוך לוין
חזי לסקלי
יהושע סובול
יותם ראובני
דליה רביקוביץ
אילן שיינפלד
יוסף שרון